

ti jo je bil dolžan. Tam nisem bila zraven. Praviš — koliko? Potem sva v trgovini oddala sveženj grabelj in vil, ki si jih bil obelil in nastrožil čez zimo: toliko ti je plačal za blago, na moje prste sešteto. In koliko ti ostane?»

Možu je obraz preletel vihar, roki pa je veličastno obdržal v oblasti. Kar mirno in pokojno so se mu vozile po mizi.

»Pet in štirideset jajc, lepo skritih v košari, si nesla v mesto in še godrnjala si, da ti ne pomagam nositi, obremenjen, kakor sem bil z grabljami in vilami. Tista sladka trgovka — samo še naša tepka je tako sladka, kadar se zmedi in jo vržemo na pinj — ti je zanje dala med kristjani toliko in toliko. In še dolg pri Mlakolopki, sem ti rekel, da izterjaj; bila je doma in pri denarju. Torej imaš skupaj — bankovci so tu, ampak kje je drobiž?«

Tako je valovilo sem in tja med vojskama, do zob, do srca oboroženih, in moralo je priti do spopada. Vpričo otrok in tujca sta se spoprijeli sovražni sili. »Frlelo je perje,« bi rekel strokovnjak v takih delih, naš petko na gnoju, sosedov Sultan, takisto strokovnjak, pa bi dejal, da sta se »odrla in ožrla do kosti«. Tramovje je pokalo, iz špranj so se usule svete podobice, janževe vejice, oljčne mladike, čaji, vrbovice in razna potrdila o plačanih in neplačanih davščinah. Vse je zagrnil velikanski oblak prahu.

Ko je bila bitka dobíta, ni bilo svetlobe več nikjer, ne petrolejske ne tiste iz treh parov oči. Okna zabita in zadelana, strop gluho nebo, pòd mrtvo morje. Ali so deca na peči še živa? In ali bo jutri med staršema še mogoč ljubezniv pogled? Morebiti je vse razdrto za vselej ali pa tudi le za nekaj ur, da bi se čez nekaj dni zopet razdrlo za mesece — kdo ve?

Jezus se je skozi temò pretipal do kljuge, pritisnil nanjo in zginil v mrak. Nihče ga ni vprašal, kdo je bil in kaj je hotel.

Otroke na peči je bil spravil med seboj, odraslih spraviti ni mogel. In noga mu je krenila nazaj na Ptujsko goro, ki jo je bil zgrešil in ki jo morda išče še nocoj to noč.

## Mati svojih sinov

**Ž**ena, kaj jočeš?»

»Ne jočem, Gospod!« In v ruti, ki ji je kakor gotski obok senčila čelo, je privzdignila obraz, da bi ga bolje videl. Solz ni bilo, bili pa sta dve strugi, po ena pod vsakim očesom, po katerih se je moralo potočiti že morje solzá, tako globoko sta se bili zajedli v kožo. In bil je pogled iz okrvavljenih oči kakor pogled živali, ki v svoji omejenosti ne ve ničesar drugega kakor edino to, da je težko ranjena in da si ne more pomagati.

»Najbrž si bolna...«

»Nisem ne zdrava ne bolna; mora biti še neko tretje stanje in v njem sem. Pa kaj bi govorila! Besede so vedno enako žalostne, naj jih

obrnem tako ali tako, in tudi resnica ni nič boljša. Zakaj je toliko resnice na svetu, Gospod?»

»Kako to misliš?»

Gospod je sprva kanil iti dalje, ko pa je žena pokazala nekaj zgovornosti, ki se je zdelo, da se bo še povečala, je stopil s svoje poti in sédel kraj nje na kamen.

»Pot mi ne bo utekla, mrak pa še za goro stoji.«

»Mrak je v drevju in z drevja pade... Tu notri je mrak, ga vidiš?« — in pokazala je z grčavko, ki se ji je zvijala v roki kakor kača, v dve okni svoje kolibe — »od ondod bo skočil mrak pod nebo, tam se skriva...«

Kaj le se skriva v tej ženi, je pougibal Gospod, ali žalostna zmes prividov in vražnih verovanj ali resnična bolečina, taka, ki tli in žge živo tkivo.

»Vojska je,« je rekel, da bi nekaj rekel, in se je počehljal za ušesom.

»Vojska je?!« je zaprla oči žena in škrbasta usta so ji ostala neverno odprta. Pa že je blisnil zločest blisk iz dna njenih oči, ki so se mahoma zožile.

»Kako pa veš, da je vojska, ti... ki si vendar tu, ki ti nič ne manjka?»

»Ali tvojih kdo manjka?»

Žena je položila kazalec na kazalec, da bi bolje razložila. »Vidiš, tri sinove imam in vsi trije so v vojski, to so tiste resnice, o katerih govorim. Ena — dve — tri — četrta pa je ta, da nemarno tu sediš in me nemarno sprašuješ... ki ti vojske nič mar! Dà, svet je velik in daleč je Bog...«

Gospod je sklonil glavo, da bi skrnil rdečico, ki mu je bila zalila obraz, in je potrpežljivo pomolčal.

»Vidiš tam,« je žena zopet dvignila palico in dregnila z njo v okni, »prazno, vidiš; in trije sinovi so bili za tistimi okni. Taki kakor tale okleščeni topol — vsak. In zdaj je vse gluho. Še v meni sami je gluho vse... Zdaj mi pa povej, kako bi jih dobila domov. Starejši je nerad šel. Težak je ko zemlja in, kamor ga vsadiš, tam rase. Vsadila sem ga v to zemljo in tu je rasel. Zdaj pa je izrvan. Vem, da se mu toži po domu tam zunaj, kjer je. Utrjen je zoper mraz in vročino, zoper glad in pomanjkanje, in kar stori, je storjeno za tri. Vse to ima tudi tam, kjer je, in še mnogo drugega hudega po vrhu, kar vojska prinese, pa vem, da ne bo zdržal; doma bi zdržal vse in še tisto hudo po vrhu. Je pač bolečina taka, ki je ne razume vsak...«

Drugi je šel na vojsko rad, ker je nepridiprav in nebodigatreba povsod, pa zato tudi tam. Njega je vojska rešila ječe, če ne česa hujšega. Dà, tudi taki ljudje morajo biti; ko ga v plenice povitega na rokah držiš, se mu to ne vidi, šele ko odrase krilu in mu v ude šine moč, takrat ti pokaže svojo zlost. In gre in je sam s seboj in s svojim besom. Ne daleč od tod je neko jutro v soncu ležal na cesti neznan mladenič z zevajočo rano v sencu, mrtev. Še na smeh se je držal... Ni se zvedelo in se nikoli ne bo, kdo ga je... Jaz pa vem, kdo ga je. Mati svojih sinov ve, kdo ga je...

In ko sta bila že oba za hribom, je šel še najmlajši. »Kaj bom, mati, doma med samimi ženskami?« me je pogledal, ko sva sama sedela pri večerji, in zjutraj ga ni bilo več. Bil je najlepši od vseh in mehkega otipa kakor dekle. Taki ne živé dolgo, ker so premladi za svoja leta. Smrt si ga bo odbrala zase, precej ko ga ugleda... Vidiš, to so ti moji trije, in zdaj mi razloži, kako jih prikličem nazaj jaz, stara žena, ki me oblastva še poslušajo ne, če jih kaj prosim.«

»Žena,« je rekel Gospod in v njegovih besedah je trepetala srčna dobrota, »vseh treh ti še cesar ne more vrniti; je že taka postava, enaka za vse. Enega pa ti izbezam, pa čeprav nimam besede pri gosposki in tudi ne prijateljev med oblastniki. Izbezam ti ga, da ti podaljšam življenje. Samo katerega?«

»Življenje — ni življenje. Sita sem ga in rada ga dam. Samo videti bi jih morala še enkrat, vse tri, dà, vse tri.«

»No, pa si ga odberi, tistega, ki naj se ti vrne. Saj pravim, vseh treh ti še Bog ne more dati, za enega pa bom storil, kar morem. Bo že šlo kako, saj so tudi vojščaki ljudje. Samo za katerega bi se odločila?«

»Za katerega? Saj imam tri. Venomer sprašuješ: katerega, katerega? ko so vendar trije! Naštela sem ti jih že: eden — dva — tri. Mati treh sinov sem, ne morda dveh ali pa celo enega samega... Eno so... ene matere sinovi. Uf, kako si težak, da ti to ne seže v glavo...«

Gospod jo je opazoval od strani in si belil glavo, kako bi ji prišel do živega.

»Katerega? sprašuješ in me postavljaš pred suho skalo: nâ, pij! Kako bom, žejna, pila, če ni vode? Sinove mi vrni, materi, pa se ti bom zahvalila in bom umrla. Bom vsaj mogla umreti, ko zdaj ne morem.«

»Dobra žena, če si pametna in se ti prilika ponuja, kar na slepo se odloči in ne menčaj! Najbrž bo najmlajši, tisti zadnji, o katerem si govorila, ki bi ga najrajši imela doma. Ali ni tako?«

»Najmlajši — sam? Kaj bom z njim? In kaj bo on z menoj? Sam naj mi nikar ne hodi! Vsi trije so šli, vsi trije naj se vrnejo.«

»Pa vzemiva najstarejšega, ki praviš, da je zvest in dober in se mu po domu toži kakor nobenemu. Prav zaslužil bi, da vidi dom, ki ga je tolikanj rad imel.«

»In kaj bo s srednjim, in kaj bo z najmlajšim, saj sta vendar drugi in tretji sin, saj nista tujca! Gospod, ali še zmerom ne razumeš, da so bili trije, najprej v telesu mi, potem na krilu, in zdaj so tam, kjer so...?«

»Če boš dolgo omahovala, se bo naposled izteklo tako, da dobiš domov srednjega, tistega razbojnika, ki se ga po pravici bojiš in bi bilo bolje zanj, da ostane, kjer je.«

»Kaj še, kar pride naj in starejši in mlajši z njim, da bodo zopet trije, kakor so bili. — O, Gospod, kdaj pa bo že to? Veš, da že težko čakam, da čakati več ne morem, je predolgo. Ali bo jutri?«

Gospod je neopazno vstal in bi bil rad prav tako neopazno odšel, pa ga je stara zakvačila s pogledom, da se še prestopiti ni mogel.

»Ho, nisva še končala. Pokaži svojo moč in besedo drži: bo ali ne bo? Ali si samo prazne razdiral, ker ti je dolg čas?«

»Sam bom prebral, ko ti nočeš.«

»Sam boš prebral? Saj jih še poznaš ne, kako boš prebiral? Čudni ste, moški, ko tako prebirate... Ali so moji sinovi ali niso? So mar tvoji?«

»Če se zdajle ne odločiš, ti pa res ne morem pomagati, kakor bi ti pomagal rad. Tudi jaz imam mater, matere sin sem tudi jaz...« Gospodu je silil jok v grlo, pa ga je krepko pogoltnil.

Starka se je zazrla v tla, potem je obesila svoje okrvavljene oči na nebo, kot bi iskala misel, ki ji je nekam ušla... Ne morem, je končno stresla glavo, glasno pa je rekla:

»Rajši čakam, kot pa bi se odločila. Odločiti se za enega od treh ne morem, torej moram čakati, da se vrnejo vsi trije. Krut si, Gospod, kakor si videti dober. Za matere si krut... Kako torej misliš?«

»Ne morem več misliti, zmešala si me s svojim računom.«

»Kdo je koga mešal, jaz tebe in ne ti mene?«

Gospod je bil že stopil na pot, ki ga je nujno klicala dalje, pa se je moral še enkrat ozreti.

»Kako misliš?« je kričala starka za njim, vihté grčavko v takisto grčasti peščici, »ali hočeš razumeti ali nočeš: kako misliš, te vprašam. In če nisi slepar in goljuf in če se Boga bojiš, boš odgovoril stari ženi...«

Gospod se je naglo umaknil za drevje, starकिनemu zmerjanju se ni mogel umakniti. Viharilo je krog kolibe, tolklo po strehi, bilo po oknicah in po vratih in po pragu z grčavko, s sto grčavkami, in še dolgo so se med hrupom in ropotom slišali glasovi, ki so postajali čedalje bolj nečloveški, bolj živalski: »Slepar, goljuf, —par, —juf... zavrženec božji...«

**Severin Šali**

## **Prošnja za mrtvega pesnika**

**Zarja:** vsako jutro mu grob pokrôpi!

**Noč:** ti ga z zvezdami pokrižaj!

**Smrt:** v rožne ga grme potopi!

**Nebo:** ti se mu z lučjo približaj!

**Ptički:** ko pridete z juga,

pesmi mu prinesite!

**Deklice:** svojega druga

(bile ste večna mu tuga)

z lahnim spominom ovijte!

**Zemlja:** skrij ga med trnje in skale!

Sanje ga bodo iskale!